Rok III. Wilno, dn. 10 listopada 1929 r. Nr. 21.

WIADOMOŚCI
ARCHIDIECEZJALNE WILEŃSKIE

DWUTYGODNIK KAPŁAŃSKI.

Cena prenumeraty:
Rocznie . . 15 zł
Półrocznie . 8 zł
Nr. pojedyń. 80 gr

REDAKCJA I ADMINISTRACJA:
Wilno, zaułek Bernardyński 6, m. 1.
Konto P. K. O. Nr. 80.833.

Cena ogłoszeń:
Cała strona 48 zł
Pół strony . 24 zł
1/4 strony . 12 zł
1/8 strony . 8 zł

Agnoscite quod agitis: imitamini quod tractatis. *Pont. Rom.*

DZIAŁ URZĘDOWY.

Zarządzenia Stolicy Apostolskiej.

Instrukcja dla PPWW. Ordynarjuszy diecezjalnych o Rosjanach, powracających na łono Kościoła.— Edito in *Actis Apostolicae Sedis* (6 Februari 1929, pag. 94) Pont. Commissionis Pro Russia decreto „De Russis ad Catholicam Ecclesiam redeuntibus", nonnulli locorum Ordinarii mature huic Commissioni significandum curaverunt se recte vim et mentem intellexisse decreti, utpote debitam in re tanti momenti cautelam praescribentis, praesertim cum de personis vel parum notis vel prorsus ignotis agatur. Obiecerunt tamen aliqui aditum sive ad Pontificiam Commissionem sive ad Legatos Apostolicos plerumque, maxime in casibus urgentioribus, impossibilem evadere vel saltem *in mora,* uti aiunt, non deesse periculum.—Quapropter rogaverunt ut sibi necessariae et opportunae traderentur agendi normae quibus in bonum animarum, nulla interposita mora quae ipsi dissidentium conversoni obesset, ministerium suum explere valerent.—Laetatur quidem haec Pontificia Commissio tanta Ordinariorum in fratres nostros separatos, carissimos sane, cura et sollicitudine; finem autem et mentem eiusdem Decreti confirmat fuisse debitam commendare prudentiam, ut quaevis causa praecidatur Ecclesiam Catholicam calumniis afficiendi, quasi ipsa fratrum nostrorum adversa fortuna abutens eos ad se attrahere studeat. Quapropter admirabilem Ordinariorum zelum in Russos, quos idem Summus Pontifex tanta prosequitur caritate, magnopere laudat atque commendat, iisque normas quae sequuntur, non pro clericis tantum sed etiam pro laicis attendendas tradit. — **I. — De laicis.**—Edicit Pontificia Commissio, cum de laicis agatur, Episcopi esse potestatem non in casibus urgentioribus tantum sed et ordinariis eos admittendi et recipiendi in Ecclesiae Catholicae unitatem, dummodo eos qui admitti postulant ita noverit ut prudens iudicium de recta animi dispositione deque sufficienti circa Fidem et Ecclesiam Catholicam cognitione efformare possit.—In memoriam revocanda sunt de validitate Baptismi et Confirma-

tionis dissidentium responsa et decreta S. Officii.—Praestat vero exquirere utrum in schismate matrimonium contraxerint, quo modo, coram quo, utrum habita dispensatione super aliquo impedimento, qui eam indulserint. Cuius fuerit alter coniux religionis; utrum celebratum matrimonium solutum fuerit, quibus causis et a quo; utrum novum contraxerint matrimonium. Denique omnia ita investigare oportet ut comperiatur quodnam matrimonium validum sit. — Item prudenti atque circumspecta investigatione explorandum est utrum causae et argumenta, quibus ad unitatem Ecclesiae inducti sunt spiritualia et supranaturalia, an mere humana sint, prouti praesens eorum egestas et inopia: hoc enim in casu potius essent pro posse adiuvandi atque fratrum caritati valde commendandi. Interdum autem ne reiiciantur neve derelinquantur, sed prudenti committantur sacerdoti qui ipsos catholicam doceat doctrinam, praesertim de unitate Ecclesiae, de Romani Pontificis primatu, de Immaculata Virginis Conceptione, de Purgatorio, etc. — Cum sufficienter instructi atque dispositi inveniantur, de ritus electione sunt monendi, quin contra eorum propensionem ad latinum ritum assumendum eos inducere praesumatur. Satius erit dignitatem et pulcritudinem Orientalium rituum explicare, quid Ecclesia catholica de ritibus iisdem sentiat et doceat, et quantum iis favere studeat. Si quis tamen e Russis, omnibus recte perpensis. ritui latino adhaerere maluerit, eidem adscribi poterit. — Formulam abiurationis et Fidei professionis ad Episcopos in quorum dioecesibus frequentes habitant Russi et etiam ad alios Ordinarios qui petierint, remittendam curabit haec Pont. Commissio. His itaque normis obtemperantes non tenentur Rev-mi Ordinarii in singulis casibus huic Commissoni recurrere. — Qui cum satis noverint personas de quibus agitur, nec non si casus ferat, statum earum domesticum, atque prudens efformaverint iudicium de earum recto bonoque animo et consilio, deque sufficienti dispositione et doctrina, uti supra dictum est, possunt et debent ad unitatem Catholicae Ecclesiae eas admittere tum in casibus consuetis tum, immo ratione fortiori, in urgentioribus, exempli gratia cum sit celebrandum matrimonium, servatis iis quae in abiuratione et mixtis nuptiis Apostolica Sedes servanda constituit. — Sciant tamen Rev-mi Ordinarii hanc Pontificiam Commissionem semper esse paratam ad qualiacumque, circa Russos in Ecclesiam Catholicam recipiendos dubia vel quaesita examinanda atque solvenda. Dum zelum prudentem Ordinariorum iterum atque iterum laudat, eos vehementer hortatur haec Pont. Commisio, ut singulari studio christianae puerorum et adolescentium russorum institutioni incumbant, cum ipsi animos ad verum et bonum procliviores habeant. Ordinarii autem quotannis de iuniorum reditu ad Ecclesiam Catholicam doceant Pont. Commisionem, nec non de alicuius pueri vel adolescentis ad statum ecclesiasticum amplectendum propensione. — **II.** — **De clericis, scilicet sacerdotibus et diaconis.** — Maiore procedendum est cautela si de sacerdotibus vel diaconis agatur; non diffidendi causa, quod absit omnino, sed quia in clericis diuturnior requiritur institutio; resque est graviore cura attendenda, praesertim quod ad futurum tempus attinet. Experientia enim numquam his in rebus nimiam adhiberi prudentiam docuit.— Itaque praeter diligentiorem amplioremque inquisitionem quam, congrua congruis referendo, pro laicis requiritur, cer-

tiores fiant Ordinarii de eorum ordinatione, studiis; quae idiomata loqui legere scribere valeant, et quali perfectione: utrum latinam ita calleant linguam ut possint praelectionibus S. Theologiae dogmaticae et moralis aliquo cum profectu interesse. — Requiratur etiam cuius hierarchiae vel fractionis hierarchicae quisque subditus fuerit, utrum decursu temporis de una ad aliam transierit. An protestanticae sectae adhaeserit eidemve adscribi conatus sit. Utrum post ordinationem sacram absque ministerio ecclesiastico, tamquam laicus vixerit. — Inquisitio insuper fiat circa uniuscuiusque mores et vitae probitatem. Qua expleta inquisitione Ordinarius casum huic referat Commisioni vel si res urgeat, Apostolico in regione Legato, qui iuxta peculiares normas sibi ad rem traditas sese geret. — De clericis in Ecclesiam Catholicam admissis Ordinarii hanc Pontificiam Commissionem mature monebunt.— Datum Romae, ex Secretaria Pontificiae Commissionis pro Russia, die 26 Augusti anno 1929.—*A. Card. Sinecro*, Praeses. — *C. Margotti,* Secretarius. *(Acta Ap. Sedis,* t. 21, str. 608).

Zarządzenia Ordynarjatu Arcybiskupiego.

Kazania katachizmowe na rok 1930. — *Arcybiskup-Metropolita Wileński. — Wilno, dn. 5. XI. 1929 r. Nr. 4599.* — Nawiązując do zarządzenia mego z dnia 20 listopada 1929 r. Nr. 4904, niniejszem przypominam PPWW. Księżom Proboszczom i Rektorom kościołów publicznych oraz wszystkim Kapłanom archidiecezji naszej, aby i w następnym roku kościelnym, od pierwszej niedzieli Adwentu zaczynając, w ciągu dalszym głosili kazania katechizmowe, zachowując te same prawidła, które we wspomnianem zarządzeniu zostały obszerniej wyłuszczone. Nie podając w tym roku ściśle określonego rozkładu materjału kaznodziejskiego, ani też tematów na poszczególne niedziele, by dać przez to każdemu Kaznodziei większą swobodę w traktowaniu pojedyńczych części nauki wiary, niniejszem polecam, aby PPWW. Księża od I niedzieli Adwentu tego roku rozpoczęli wykład nauki katolickiej *o Kościele Chrystusowym,* i w dalszym ciągu—o ustanowieniu, urządzeniu i prawdziwości Kościoła, o Głowie Kościoła na ziemi (zwrócić uwagę na herezję wschodnią), o Biskupach i Kapłanach, o jedności, świętości, katolickości i apostolskości Kościoła, o nieomylności Kościoła i Papieża, o członkach Kościoła, o prawach Kościoła: nauczania, rządzenia i uświęcania, o stosunku Kościoła do państwa i innych społeczności ludzkich. W naukach o Kościele należy podkreślać stosunek i powinności poszczególnych członków tego Kościoła doń, zasługi Kościoła względem ludzkości w jej celach i życiu doczesnem, zarządzenia Stolicy św., dotyczące zagadnień życia współczesnego i t. p. — Po wyczerpaniu nauki o Kościele, należy przejść do *katolickiej nauki moralnej,* a więc, omówiwszy krótko zagadnienia wstępne, jak—cel człowieka, czyny ludzkie, prawo, sumienie, obszerniej wyłożyć *przykazania Boże, kościelne,* naukę o cnotach, obowiązkach i grzechach. — Jak sposób traktowania poszczególnych kwestyj, tak również i porządek zostaje do uznania PW. Księży, byleby każde kazanie zawierało w sobie pewną całość zakończoną i należycie wyświetlającą poruszaną prawdę. — Źródłem, które każdy, przy opracowaniu kazania, powinien mieć pod ręką, ma być Teolo-

gja Dogmatyczna i Moralna. W definicjach, podziale i wyjaśnieniach poszczególnych części nauki katolickiej wskazanem jest posługiwanie się powszechnie przyjętemi krótkiemi lub obszerniejszemi podręcznikami katechizmowemi.—Poza temi źródłami, można się posługiwać naukami i kazaniami katechizmowemi ks. Stagraczyńskiego, Zollnera, Guillois'a, Gaume'a, Schmida; wiele tez pożytecznego materjału można znaleźć w *Kazaniach Katechizmowych* ks. Józefa Kłosa (t. I, którego nowe wydanie wkrótce się ukaże), jak również w *Katechezach* ks. H. Stieglitza, *Katolickim Katechizmie Ludowym* ks. Spirago.—Do nauki o moralności katolickiej można się posługiwać również *Kazaniami Katechizmowemi* ks. J. Kłosa (t. II), *Kazaniami katechizmowemi o przykazaniach Boskich* ks. Jana Doroszyńskiego (Lwów 1927). Do ilustrowania kazań przykładami, mogą służyć zbiory przykładów, poza biblijnemi, ks. Franciszka Spirago i ks. Józefa Makłowicza (t. I, IV, V). Dla nadania kazaniom większej aktualności, można korzystać z takich prac, jak ks. Bougaud *Kościół* i *Życie chrześcijańskie*, ks. Cathreina *Katolicki pogląd na świat* (przekład ks. A. Kuleszy, str. 242 — 591), ks. Morawskiego *Wieczory nad Lemanem*, Cathereina *Filozofja moralności, Akcja Katolicka* — zbiór kazań, wydanych z polecenia J. Em. Kardynała-Prymasa Hlonda, *Książnica Akcji Katolickiej* w Krakowie, z broszur w *Głosach na czasie*, jak np. ks. K. Kantaka: *Kościół a państwo*, ks. B. Chełmińskiego: *Nieomylność Kościoła katolickiego*, ks. St. Wesołowskiego: *Poza Kościołem niema zbawienia*, ks. Bartynowskiego *Apologetyka* i w. inn. Do nauk o herezji wschodniej można korzystać z katalogu, podanego przez księgarnię św. Wojciecha w Wilnie: *Literatura dla katolików obrządku wschodniego*. — Zasadniczo każdy z PWKs. powinien dążyć przedewszystkiem do tego, aby przez spełnienie swego wysokiego urzędu kaznodziejskiego osiągnąć należyte oświecenie szerokich mas naszych wiernych, jak i pojedyńczych słuchaczy, w rzeczach wiary i moralności katolickiej, wykształcenie ich sumień, wychowanie chrześcijansko-obywatelskie, zaprawienie w cnocie i pobożności oraz wprowadzenie na szczytne drogi doskonałości chrześcijańskiej.

— **Romuald** Arcb.

Przesunięcia personalne. — Na mocy zarządzenia J. E. Księdza Arcybiskupa-Metropolity Wileńskiego, ks. Apolinary Aleksandrowicz, wik. z Wawiórki, przeniesiony na wik. do Parafjanowa d. 6. XI. r. b. N. 4624. — *X. A. Sawicki* Kancl. Kurji.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

DLA MISYJ.

Jest na świecie pokaźna liczba agencyj prasowych, i zdawałoby się, że dzisiejszy świat nie może się bez nich obyć. Mamy agencje przynoszące prawdziwe wiadomości, mamy też z pokrojem tendencyjnym. W każdym razie mamy tyle rozmaitych agencyj tego rodzaju, że one mniejwięcej zaspakajają potrzeby. Te wszystko atoli agencje: *Times, Stefani, Pat* i tutti quanti, zajmują się sprawami doczesnemi, od najidealniejszych do najcodzienniejszych.

Jeżeli jednakowoż pomyślimy nad tem, że dzisiaj prąd niesie

ludzkość w kierunku zrzeszeń, to niepodobna nie domagać się ośrodków, któreby nas pouczały o sprawach wyższych, duchownych, dotyczących życia Kościoła katolickiego. Przecież na świecie niema zjednoczenia, wzgl. zrzeszenia, liczniejszego i jednolitszego, jak Kościół katolicki z swą organizacją i z swymi wiernymi. To też istnieją po wszystkich krajach agencje katolickie, posiada też Polska swą „Katolicką agencję prasową (KAP)", która donosi o bieżących sprawach Kościoła katolickiego.

Ale Kościół katolicki nie zamierza się zacieśniać w liczbie obecnie istniejących 300 miljonów katolików. Kościół św., pod przewodnictwem swej Głowy widzialnej, Papieża, zapuszcza się w coraz dalsze zagony, mianowicie — na olbrzymich terenach krajów misyjnych. My zaś, katolicy, tworzący jedną potężną rodzinę, pragniemy, aby to nasze zrzeszenie coraz więcej się powiększało, mnożyło, potęgowało, pragniemy mianowicie, idąc za wskazaniami Głowy niewidzialnej a najwyższej Kościoła, t. j. Chrystusa Pana, oraz za wołaniem Głowy widzialnej Kościoła, aby te 800 miljonów pogan stały się członkami Kościoła katolickiego, a tak aby ich pociągnąć do naszego zrzeszenia. Jeżeli się jeszcze zastanowimy, że to zrzeszenie nie dotyczy tylko życia doczesnego, ale też wiecznego, a zatem że to zrzeszenie dzisiaj już liczebnie największe, ale że in speculo aeternitatis jest ono pod względem rozciągłości i trwałości jedynem i najpotężniejszem, wówczas dopiero wyda się nam tem zrozumialszem takie zainteresowanie o dalszych zdobyczach Kościoła św., mianowicie na dalekich terenach misyjnych. Interesują nas sprawy, odgrywające się na łonie rodziny, interesować nas tem więcej powinny sprawy, rozgrywające się na łonie tej wielkiej rodziny duchowej, jaką się nam przedstawia Kościół katolicki, do którego należymy. A żeby te pożyteczne wiadomości dawać wiernym, założono przed trzema laty w Rzymie agencję pod nazwą „Agentia Fides", skąd szerzą się rozmaitemi korytami wiadomości na świat cały. Wystarczy powiedzieć, że A. F. posiada w Indjach 36 korespondentów, w Indochinach 9, w Chinach 71, w Japonji 12, w Oceanji 23, w Afryce 34, w Ameryce 38, zaś specjalnych korespondentów 70, razem 353 korespondentów. Trudno o lepiej obsługiwaną agencję prasową.

Podczas kongresu włoskich dziennikarzy katolickich, jaki odbywał się w Rzymie od 24 do 26 czerwca r. b., polecał Mgr. Zanin kierownik narodowego biura włoskiego Agencji *Fides*, aby prasa zechciała więcej uwzględniać komunikaty A. F. Na to bardzo ciekawą a zarazem głęboką odpowiedź dał przewodniczący Kongresu, hrabia Dalla Torre, dyrektor *Osservatore Romano*, w tych słowach: „Agencja *Fides* jest sobie sama poleceniem, jest ona bowiem gałęzią, złączoną z Papieskiem Dziełem Rozkrzewiania Wiary, ona bardzo lezy na sercu Ojcu św., jak wogóle wszystko, co dotyczy ruchu misyjnego, ma ona na celu rozsiewanie myśli misyjnej, która w szczególniejszy sposób jest myślą katolicką i apostolską, ostatecznie dlatego, że komunikaty, pochodzące z tej agencji, są w wysokim stopniu interesujące, żywe, poruszające i bardzo urozmaicone; z tych to powodów mogłyby one bardzo korzystnie zastąpić niejedne powieści romansowe, z któremi tak często spotykamy się w naszych gazetach".

Poza agencją *Fides*, sprawie misyjnej służą jak wiadomo, różne

zrzeszenia promisyjne. Jego Świętobliwość Ojciec św. Pius XI, nie przestając błagać o pomoc na misje, i znowu wysłał w świat wezwanie, w którem ponownie wskazuje na to, że jest jego wyraźnem życzeniem, aby trzy misyjne dzieła papieskie, to jest: *Dzieło Rozkrzewiania Wiary, Dzieło św. Dziecięctwa P. Jezusa* i *Dzieło św. Piotra Apostoła* dla kształcenia Kleru krajowego, nietylko wszędzie zaprowadzano, ale aby też one stały pomiędzy dziełami misyjnemi stanowczo na pierwszem miejscu, jednocześnie podaje jasno wskazówki skojarzenia tych trzech dzieł misyjnych między sobą oraz uchwalą ostateczny tekst Statutu *Pap. Dzieła św. Piotra Apostoła.* Ojciec św. spodziewa się, że wobec nowych wskazówek sprawa niesienia pomocy misjom tem żwawiej się potoczy.

A my kapłani, sacerdotes — sacrum dantes, pójdziemy za głosem Ojca św.; to nasz święty i miły obowiązek. Czy go spełniamy? Tak — o ile go poznamy. Zatem starać się winniśmy coraz to więcej poznawać te święte sprawy, aby móc także i innych za sobą pociągać. Co to radość, gdy możemy innych prowadzić do zbawienia, a tutaj innych przyuczać, aby i ci do zbawienia bliźnich się przyczyniali, a tak by się szerzyło Królestwo Boże!

Idąc za głosem Papieża spełniamy swe najświętsze posłannictwo, dla którego Syn Boży sam zstąpił na ziemię, że pomagamy rzucać sieci piotrowe coraz dalej, aż w kraje misyjne, pogańskie. A właśnie w obecnych czasach Bóg najwidoczniej daje poznawać, że teraz czas do nawrócenia świata pogańskiego i do tego wzywać raczy naszej nędznej pomocy.

Co za łaska Boża! Nie odrzucajmy jej!

W tym czasie w wielu miejscach urządza się *Dzień Misyjny.* Starajmy się wszędzie go urządzać, aby *dzień* ten, w myśl Ojca św., godnie obchodzić ku pożytkowi misyj.

Ks. K. Bajarowicz,
Prezes Krajowy P. D. R. W.
na Polskę.

Ś. p. ks. Karol Hryniewicki, arcyb. tytul. pergeński, b. biskup wileński.

(c. d.). 10)

Przed osobami zaufanemi ks. Arcyb. Hryniewicki niejednokrotnie się wyrażał, że chciałby zamieszkać w Wilnie na stałe, żeby tu „złożyć kości“. Czy brak odpowiednich warunków, czy obowiązki w Kapitule i kurji lwowskiej, czy też inne jakieś przyczyny stanęły tej chęci na przeszkodzie, nie wiadomo. Było to wprawdzie jeszcze w latach 1919—21; później już do tej myśli więcej nie wracał, owszem — zaznaczał nawet, że do Lwowa się przywiązał i chciałby tam być do końca życia. Pozostał więc na stałe we Lwowie, tembardziej że tu miał serdecznie oddanych sobie przyjaciół wśród członków Kapituły Metropolitalnej; ze Lwowa też łatwiej mógł wyjeżdżać do swych umiłowanych Zazul, jak również łatwiejszą miał komunikację z Europą i już utartą drogę do Ziemi Świętej, którą czternaście razy w życiu swem odwiedził nietyle dla studjow lub ciekawości, ile jako pobożny pielgrzym, ofiarując Bogu te swoje pobożne wyprawy za swą byłą diecezję i jej kapłanów. Poraz ostatni był w Ziemi Świętej w roku 1926. Wybierał się jeszcze w listopadzie 1928 r., lecz dojechał tylko do Krakowa,

skąd miał podążyć dalej, lecz w drodze zaniemógł, z czego się wywiązała długa choroba, która się skończyła po kilku miesiącach śmiercią.

Od czasów sejmu wileńskiego, w którym odegrał tak wybitną i niemal decydującą rolę, Arcybiskup Hryniewicki zaczyna brać żywszy udział w życiu politycznem kraju, zwłaszcza w tych sprawach, które dotyczyły Wilna i byłej jego diecezji wileńskiej. Polityka, wprawdzie, nigdy nie była jego rolą i od czynnej polityki stronił, zawsze zaznaczając, że się na tem nie zna. To jednak ile razy trzeba było zabrać głos w sprawach Wilna lub wziąć udział w poczynaniach, mających na względzie dawną jego stolicę biskupią, tyle razy widzimy go w pierwszych szeregach. Tak zwane „dni wileńskie“, urządzane we Lwowie, Warszawie, Lublinie, Poznaniu i innych miejscowościach, nie obeszły sie bez jego przynajmniej moralnego poparcia. W pozostałych papierach znajdujemy kilka listów z zaproszeniami na „dni wileńskie“, lub z wyrazami uznania i hołdu dla Arcybiskupa Hryniewickiego, „jako najdostojniejszego przedstawiciela Wilna“.

W tymże czasie Arcyb. Hryniewicki okazuje wydatne poparcie licznym pracom społecznym i oświatowym wileńskim; znajdujemy bowiem nazwisko jego na listach członków i ofiarodawców wielu instytucyj społecznych, oświatowych i dobroczynnych. Oddział wileński „Tow. Opieki Kulturalnej nad Polakami, zamieszkałymi zagranicą“ dn. 23.II-23 r. dziękuje mu za hojną ofiarę na cele T-wa. „Polska Macierz Szkolna“ jeszcze w kwietniu roku 1921 zalicza go w poczet swoich członków honorowych. Od czasu do czasu przesyła Arcyb. Hryniewicki znaczniejsze ofiary na cele dobroczynne m. Wilna.

Jego była diecezja nie zapomina też o swoim Arcypasterzu. W kwietniu 1923 roku wypada czterdziesta rocznica jego sakry biskupiej. Pierwsi złożyli mu życzenia z tej okazji księża Biskupi, zgromadzeni na posiedzeniu Komitetu Biskupów dnia 24 kwietnia w Poznaniu. W odpowiedzi na te życzenia Arcybiskup przesłał podziękowanie na ręce Kardynała Dalbora tej treści: „Nieskończenie wdzięczny Eminencji za tak serdeczne życzenia i względy, proszę przyjąć wyrazy nałgłębszej czci i uwielbienia. Niech Boski Duszpasterz otoczy Episkopat Polski opieką swego Najświętszego Serca“. Znajdujemy dalej kilka listów z wyrazami czci i hołdu od mieszkańców Wilna i diecezji. W czterdziestą zaś rocznicę ingresu do Katedry Wileńskiej Grodno przesłało mu dnia 10 maja 1923 roku depeszę tej treści: „W czterdziestą rocznicę wstąpienia na stolicę Wileńską niezapomnianemu do dnia dzisiejszego Pasterzowi za pracę i męstwo ślemy hołd wdzięczności— Grodnianie“. Na tę depeszę Solenizant nadesłał d. 11 maja odpowiedź w tych słowach: „Kochanym moim Grodnianom za cenną pamięć stokrotne dzięki i błogosławieństwo serdeczne“. D. 25 maja tegoż roku prezydent m. Wilna, p. Bańkowski, przesłał w imieniu miasta depeszę z życzeniami i wyrazami czci.

Po tym czterdziestoletnim jubileuszu biskupstwa, obchodzonym z wielką skromnością, Arcyb. Hryniewicki ostatnie lata życia spędza w ciszy, zamieszkując stale we Lwowie. Jeszcze raz bierze żywy udział w życiu m. Wilna, mianowicie w czasie uroczystości koronacyjnych obrazu Matki Boskiej Ostrobramskiej. Ostatni raz wówczas

Wilno oglądało go w okazałym stroju biskupim i podziwiało jego wytrwałość i niezmożone wiekiem i stanem zdrowia siły.

Jak już zaznaczyłem wyżej, ostatnio zaniemógł Arcyb. Hryniewicki w listopadzie 1928 roku i z małemi przerwami chorował aż do śmierci. Całkowita jednak świadomość i przytomność umysłu nie opuszczała go niemal aż do samego zgonu. Ks. Prałat Czajkowski, który otaczał go serdeczną opieką, mówi, że Arcyb. cały czas się modlił i poświęcał się rozmyślaniom pobożnym, wszystkie swoje modlitwy i cierpienia ofiarując za Kościół, Ojczyznę, przedewszystkiem zaś za archidiecezję wileńską i jej kapłanów. Najzupełniej zdawał sobie sprawę, że się zbliża koniec pracowitego i pełnego cierpień życia, i z całkowitym spokojem myślał o tym końcu, dając otoczeniu ostatnie swe zlecenia.

(Dokończ. n.).

X. L. Ż.

Precz z pozostałościami niewoli!

Na pierwszej „środzie" u J. E. Arcypasterza w Wilnie omawiano sprawę przywrócenia dawnego i przez prawo kościelne przepisanego sposobu odnoszenia Najśw. Sakramentu do chorych.

Rządy zaborcze, usiłując wtłoczyć objawy życia religjinego w cztery ściany świątyń, powoli usuwały wszelkie zewnętrzne manifestacje religijne, nie licząc się z tem, że kraj i lud, od setek lat katolicki, religji i objawów kultu nie uważa za rzecz, z którą się trzeba kryć. W tępieniu tych objawów gorliwie pomagało rządowi zaborczemu duchowieństwo „prawosławne", które, nie rozumiejąc całkiem kultu Najśw. Eucharystji, usiłowało przez to zabić go i u katolików. Ofiarą tych usiłowań na pierwszem miejscu padło otwarte noszenie Najśw. Sakramentu do chorych. Jeszcze w pierwszej połowie zeszłego stulecia policja odbierała od księży zobowiązania na pismie, że nie będą nosili otwarcie Najśw. Sakramentu do chorych. Potem weszło to w powszechny zwyczaj w całym zaborze rosyjskim. Znalazły się też i racje do wytłumaczenia tego sposobu noszenia Najśw. Sakramentu, mianowicie, obawa profanacji.

Oczywiście, przewrotność i głupota ludzka, a nienawiść szatańska do Kościoła i jego życia zawsze i wszędzie znajdzie sposób na zbezczeszczenie znienawidzonych świętości, a w naszych czasach i warunkach może jeszcze więcej, niż w czasach niewoli. To jednak nas nie powinno powstrzymywać od przestrzegania przepisów, czego nam obecnie nikt nie zabrania. *Rytuał* [1]). (Tit. IV., cap. 4) mówi: „Odnosić ten Najświętszy Sakrament z kościoła do prywatnych domów chorych należy w odpowiednim stroju, pod czystem nakryciem, publicznie i ze czcią... Zawsze ze światłem poprzedzającem. — Prywatnie zaś, czyli skrycie, nie powinno się nosić Komunji św. do chorych, chyba że tego wymaga słuszna i racjonalna przyczyna". To samo mówi Prawo Kan. (kan. 847).

Obecnie tych słusznych racyj, co dawniej, u nas niema. Obawa profanacji była i jest zawsze, lecz to nie powinno nas powstrzymywać, gdyż racje, przemawiające za zachowaniem przepisu (przypomnienie wszystkim o potrzebie zaopatrzenia się na śmierć, cześć Najśw. Eucharystji i t. p.), są silniejsze. W tymże rozdziale *Rytuał* podaje szczegółowo

1) Str. 163.

ceremonje, które należy przy tem zachować. Zasadniczo chodzi o to, żeby było wiadomo, że kapłan niesie Najśw. Sakrament; a więc aby niosący Najśw. Sakrament do chorego piechotą był w komży, na którą może włożyć płaszcz, latem—bez pokrycia głowy, zimą w birecie, i miał posługacza z latarnią, mającą świecę woskową. O ile zaś jedzie, może nie mieć posługacza, lecz ostrzegać winien przechodniów dzwonkiem, może też być w birecie. W Krakowie nawet w powozie kapłan jedzie tylko w komży, oczywiście, latem.

W jedną tedy ze „śród" u Arcypasterza uznano za właściwe powrócić pod tym względem do praktyki, przepisanej przez prawo, oraz uprzedzić o tem wiernych z ambony.

Oby to wyszło od maiorem Jesu Christi in Eucharistia gloriam i rzetelny pożytek wiernych!

X. H. J.

Dział porad.

W sprawie akcji misyjnej.

Pyt. — Niedawno otrzymaliśmy zawiadomienie, że w archidiecezji powstało jeszcze nowe Dzieło misyjne pod tytułem *św. Piotra Apostoła dla wychowania kleru tubylczego.* Mamy więc już kilka podobnych Dzieł i niewiadomo, do którego się z nich brać.

Coby „*Wiad. Archid.*" radziły z tej wielkiej liczby Dzieł wybrać? Skąd brać materjał do nauk i przemówień na zebraniach?

X. K. M.

Odp. — Jeżeli chodzi o Dzieła misyjne, to na terenie archidiecezji naszej nie jest ich tak wiele, jak P. W. Księdzu się wydaje. O ile mi wiadomo, mamy *Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary*, *Sodalicję Klawerjańską, Dzieło Dziecięctwa Jezus* i *Dzieło św. Piotra Apostoła dla wychowania kleru tubylczego.* Są podobno jeszcze jakieś pomniejsze, lecz one nie figurują na liście znanych w archidiecezji instytucyj, popierających ewangelizację świata.

Specjalnie naszą miejscową instytucją jest *Pobożne Stowarzyszenie dla Misyj Wewnętrznych.* Ma ona wyraźnie określony cel i zakres działalności, a szczegółowa *Instrukcja*[1]) wskazuje, w jaki sposób należy ją zakładać i prowadzić. Co do tego Stowarzyszenia, powiedziałbym jedno, że ono jest koniecznem w każdej naszej parafji. Specjalne warunki, w jakich się znajduje Kościół w naszym kraju, jak również zadania, które ma przed sobą, czynią to Stowarzyszenie niezbędnem. Jest ono jeszcze nowem i dlatego może za mało uświadamiamy sobie jego zadania i często bierzemy zbyt jednostronnie. Gdy jednak to uświadomienie nastąpi, dopiero wtedy okaże się cała jego aktualność.

Z wyliczonych wyżej Dzieł najbardziej w naszych warunkach nadaje się i najbardziej jest zrozumiałem *Papieskie Dzieło Rozkrzewiania Wiary,* czyli *Stowarzyszenie Rozkrzewiania Wiary,* dla tej prostej racji, że jego cele i organizacja najłatwiej trafia do przekonania ogółu, jak również i dlatego, że ono najogólniej a jednocześnie najprościej ujmuje zadania akcji misyjnej.

Z tem Stowarzyszeniem łączy się ściślej *Dzieło Najśw. Dziecięctwa Jezus,* które daje możność zbliżenia do akcji misyjnej całych zastępów dziatwy szkolnej i pozaszkolnej i uświadomienia jej w sprawach, związanych z ewangelizacją świata.

W wielu miejscowościach archidiecezji naszej bardzo się przyjęła *Sodalicja św. Piotra Klawera,* mająca za zadanie popieranie specjalnie misyj afrykańskich.

Dla ułatwienia sobie pracy w akcji misyjnej, warto się posługiwać pismem, wydawanem w Poznaniu (Ostrów Tumski 1) przez ks. Kazimierza Bajerowicza, prezesa Krajowego Papieskiego Dzieła Rozkrzew. Wiary pod tytułem *Roczniki Rozkrzewiania Wiary.* Wiele materjału do przemówień na zebraniach członków podają *Misje Katolickie* (Kraków). Przemówienia i nauki na zebrania *Stow. Mis. Wew.* powinny mieć nieco

[1]) Nowe wydanie *Instrukcji* można nabyć W kurji Metrop.

inny charakter i tu można prowadzić nawet wykłady apologetywne. *X. A. N.*

ARCHIDIOECESANA.

Wilno, dnia 7 listopada 1929.

Mniej więcej w tym czasie w wielu miejscach naszego kraju odbyła się, odbywa, albo się jeszcze odbędzie zbiórka na rzecz misyj. W naszej archidiecezji w szczególniejszy sposób to się nie zaznaczyło. Nie jest to, oczywiście, dowodem braku zrozumienia wielkiego znaczenia akcji misyjnej; robimy bowiem i nie mało dla idei misyjnej, może tylko brakuje nam akcji bardziej planowej i zorganizowanej, jak rówyież brak tego podkreślania udziału wszystkich w tej akcji.

Każda akcja o tyle większe wydaje plony, o ile nietylko się wyczuwa jej potrzebę, lecz i widzi się jej realne skutki: *exempla trahunt.* Otóż tych przykładów nam brakuje, a brakuje ich dlatego, że akcja misyjna jeszcze nie weszła dostatecznie w program naszych prac kapłańskich, i nieraz nie zdajemy sobie sprawy z tego, co się u nas na tem polu robi i z jakim skutkiem.

Ostatniemi czasy było parę prób w tym kierunku; nie umiałbym nawet dokładnie powiedziec, gdzie i jak. Skutek był świetny, mianowicie — zainteresowanie szerokich kół olbrzymie i realny wynik nie do pogardzenia. W Wilnie również niedawno Sodalicja Klawerjańska urządziła w kośc. św. Jana wspólne nabożeństwo, a po południu „wieczór misyjny" z odczytem, deklamacjami, śpiewem itp. Zapowiedź tego obchodu mieliśmy w prasie miejscowej; sprawozdania nie było, a może je przeoczyłem. A mojem zdaniem, to sprawozdanie jest konieczne, byłoby ono zachętą dla innych. I nietyle tu chodzi o uzbierane kwoty pieniężne z tego rodzaju imprez, bo trzeba pamiętać, że zazwyczaj środki na cele misyjne powstają z groszowych ofiar; chodzi tu raczej o przyszczepienie w organiźmie społecznym idei szerzenia Królestwa Chrystusowego na ziemi. Idea ta jest wprost niezbędną dla utrzymania wysokiego poziomu zainteresowań sprawami wyższemi w każdem społeczeństwie i podniesienia poziomu uczuć religijnych w narodzie. A wszak nam, kapłanom, o to bardzo chodzić powinno.

W szeregu enuncjacyj Stolicy Apostolskiej, a zwłaszcza dwuch ostatnich pontyfikatów, sprawa akcji misyjnej została szeroko i wyczerpująco omówiona. Stolica Apostolska wydała szereg zarządzeń, zdążających do uregulowania tej akcji w całym Kościele i do zapewnienia tą drogą stałej subwencji licznym placówkom misyjnym w krajach pogańskich i heretyckich. Potrzeby tych placówek są olbrzymie. Niestety, fundusze są bardzo skromne, i gdyby nie poświęcenie misjonarzy katolickich, gdyby te placówki trzeba było utrzymywać, jak się utrzymują placówki protestanckie, tobyśmy i dziesiątej części ich utrzymać nie mogli. W roku 1928 nasze misje miały tylko 120.283.235 franków, gdy protestanckie 1.422.737.125 franków.

A wszak obowiązek nawracania niewiernych na nas wszystkich leży. *Euntes docete* — obowiązuje wszystkich, a wszczególności nas, kapłanów, i to nietylko do głoszenia nauk z ambony do ludu wierzącego i już ochrzczonego, lecz i do tych, o których Zbawiciel mówi dalej: *baptizantes eos.* Gdy nas Bóg nie powołał na niezorane jeszcze pola pod uprawę, lecz dał nam grunt, gdzie *alii laboraverunt,* my zaś *in labores eorum* weszliśmy, mamy obowiązek nietylko uprawiać otrzymaną rolę, lecz i przyczyniać się do uprawy i zasiewu tamtej niezoranej lub zachwaszczonej i wyjałowionej przez błędy heretyckie.

Rozporządzamy dzielnemi do tego środkami: mamy wiernych, którzy chętnie słuchają o sprawach misyjnych, mówmy o tem do nich; mamy dusze pobożne, które rozumieją i biorą do serca wszystkie potrzeby Kościoła, polecajmy ich modlitwom tę jedną z największych potrzeb; widzimy wśród młodzieży i dziatwy wybrane dusze, które jakby się wyrywały na te pola pracy Chrystusowej, dajmy im możność pójścia w szeregi pracowników misyjnych.

Ale o wszystkiem tem trzeba mówić, głosić, do tego nawoływać, bo wszak *messis multa.* Podobno, nasz wiek to wiek misyj. Baczmy, żeby naszej pracy tam nie zabrakło.

X. A. N.

Wyjazd J. E. Księdza Arcybiskupa. — D. 5 listopada r. b. J. E. Ksiądz Arcybiskup-Metropolita wyjeżdżał na posiedzenie Komisji Prawnej Komitetu Biskupiego do Warszawy.

Kapituła Metropolitalna. — D. 5 listopada r. b. odbyło się zwyczajne posiedzenie Wileńskiej Kapituły Metropolitalnej, na którem omawiano, między innemi, sprawę sprowadzenia zwłok ś. p. Ks. Arcyb. Karola Hryniewickiego do Wilna, jak również wmurowania tablicy pamiątkowej w Bazylice Metropolitalnej ś. p. Ks. Biskupowi Stefanowi Zwierowiczowi. — Na uroczystości, związane z obchodem 500-lecia Kapituły Metropolitalnej Lwowskiej, został wydelegowany ks. kan. Karol Lubianiec.

Seminarjum Metropolitalne Wileńskie. — Seminarjum Metropolitalne liczy obecnie wszystkich 149 alumnów, w tej liczbie 134 alumnów - studentów, uczęszczających na wydział teologiczny Uniwersytetu Stefana Batorego, i 15 alumnów-licealistów.— Do Seminarjum w tym roku akademickim wstąpiło 18 nowicjuszów, którzy w dniu Wszystkich Świętych przywdzieli suknię duchowną; są to Barwicki Czesław, Basis Edmund, Chrystowski Leon, Klejno Edward, Maciejewski Józef, Markowski Stanisław, Onoszko Stefan, Parafjańczuk Stanisław, Recko Edward, Siniarski Franciszek, Szubzda Antoni, Tarnowski Stefan, Walukiewicz Stanisław, Urban Stanisław, Zaniewski Romuald, Zubelewicz Apolinary, Grabowski Mieczysław i Zaman Antoni. — W ciągu roku bieżącego opuścili seminarjum: Hermatiuk Jan z II-go kursu teologicznego, Iwaszkiewicz Konstanty, Juchniewicz Jan i Korzeniowski Antoni z I-go kursu teologicznego; z młodszych kursów — Filonik Adam, Zaremba Stanisław, Korobczyński Dominik, Kowalski Józef, Rostkowski Stanisław, Chomczyński Jan, Czechowski Henryk, Nowak Ziemowit, Plewik Władysław, Śmieszny Izydor, Wiśliński Paweł i Żarnowski Stanisław. — Alumni, poza pracą naukową, biorą czynny udział w rozmaitych organizacjach, jakie istnieją na terenie seminaryjnym. Organizacje te można podzielić na dwie kategorje, jedne o charakterze czysto ideowym, drugie zaś o charakterze praktycznym. Do pierwszej kategorji należą: 1) *Sodalicja Marjańska Alumnów*, licząca 110 członków, w tem 48 księży. W łonie Sodalicji istnieją dwie sekcje: a) Eucharystyczna, licząca 14 członków, b) Misyj Wewnętrznych, licząca 10 członków — 2) *Koło Teologów* (pod łaskawym protektoratem J. M. Ks. Dr. Cz. Falkowskiego), obejmujące 100 członków, którego zadaniem jest reprezentowanie ogółu alumnów Seminarjum Wileńskiego na terenie życia akademickiego, rozwijanie pracy w sekcjach: a) wymowy kościelnej, liczącej 35 członków, b) bibliograficznej, liczącej 34 członków, oraz subwencjonowania wydawnictwa skryptów i bibliotek sekcji. — Do drugiej kategorji o charakterze praktycznym należą: 1) *Bratnia Pomoc Alumnów Sem. Duchownego*, do której należą wszyscy alumni bez wyjątku. Ażeby ocenić znaczenie *Bratniej Pomocy*, trzeba choć na jedną chwilę być alumnem; jest ona naprawdę wspomożycielką potrzebujących: wspomaga swoich członków w zasoby pieniężne w formie pożyczek, a także w przedmioty pierwszej potrzeby, jak: sutanny, komże, birety i t. d. Zasiłki swe czerpie *Bratnia Pomoc* z łaskawych ofiar Wielebnych Księży. 2) Drugą tego rodzaju organizacją jest *Koło artystyczne*, którego celem jest uprawianie życia artystycznego. Z obowiązków swych Koło wywiązuje się z całą sumiennością.

Bratnia Pomoc Alumnów Seminarjum Metropolitalnego. — Zarząd *Bratniej Pomocy Seminarjum Metropolitalnego w Wilnie* zamieszczał ostatni raz dopiero w Nr. 9 *Wiadomości Archid. Wileń.* z dnia 10 maja wykaz Łaskawych Księży, Członków Wspierających, którzy nadesłali składki. Od tego czasu do dziś jeszcze łaskawie nadesłali składki członkowskie: ks. prob. kan. Marek Burak, ks. prob. Zenon Butkiewicz, ks. prob. Mieczysław Karaczewski-Wołk, ks. prob. Walerjan Karolczuk, ks. prob. Michał Michniewicz, ks. prob. Adolf Moczulski, ks. prob. Jan Moroz, ks. prob. Władysław Nowicki, ks. Paweł Sargiewicz, ks. prob. Maksymiljan Sarosiek, ks. prob. Józef Stefanowicz, ks. prob. Stanisław Szyroki, ks. prob. Jarosław Woydag, ks. prob. Tomasz Żebrowski. Nadesłała również ofiarę W. Pani Marja

Szydłowske. — Wszystkim swoim Łaskawym Dobrodziejom Zarząd *Br. Pom.* składa jak najserdeczniejsze „Bóg zapłać". — *Zarząd.*

Z życia Księży Prefektów. — D. 7 listopada r. b. o g. 7 wiecz. odbyło się u J. E. Ks. Arcybiskupa-Metropolity Wileńskiego zebranie Księży Prefektów m. Wilna, na którem omawiane były sprawy nauki i wychowania w szkołach. — Dn. 8 listopada, odbyło się zebranie Koła, na którem omawiano sprawę uroczystości św. Stanisława Kostki i inne.

„Unitas". — D. 7 listopada odbyło się posiedzenie Zarządu Związku Kapłanów archid. Wileńskiej „Unitas", na którem pomiędzy innemi sprawami ułożono porządek dzienny Walnego Zgromadzenia Związku, zwołanego na dzień *20 listopada rb. o g. 10 zrana.* Walne Zgromadzenie odbędzie się *w sali Domu Chrześć. przy ul. Metropolitalnej 1.* O ileby nie przybyła wystarczająca liczba członków, następne zgromadzenie o g. 11 będzie uważane za prawomocne. W Walnem Zgromadzeniu biorą udział Delegaci dekanalni po trzech z dekanatu i stali Delegaci Kół do Zarządu. Na porządku dziennym są: sprawozdanie z działalności i kasowe, wniosek Koła Księży Prefektów i wolne wnioski. Wszyscy członkowie Zw. Kapł. „Unitas" mają również prawo brać udział w Walnem Zgromadzeniu.

Z akcji katolickiej na Uniwersytecie Stefana Batorego. — D. 20 października, w niedzielę, odbyła się uroczysta inauguracja pracy w Stow. Młodz. Akademickiej „Odrodzenie"; poprzedziły ją trzydniowe konferencje religijne w aulach uniwersyteckich. Dzień inauguracji rozpoczęto od Mszy św., którą w kościele św. Jana odprawił ks. prof. Suszyński, po tem była wspólna herbata w „Ognisku", na którą prócz „Odrodzenia" przybyli liczni przyjaciele i sympatycy. Popołudniu w auli Uniwersytetu — ogólne zebranie; otworzył je J. M. Ks. Rektor Falkowski bardzo serdeczną i podniosłą mową; poczem prezes „Odrodzenia", H. Dembiński, wygłosił przemówienie programowe, wskazując na wiarę kat., jako na cel i podstawę wszelkich poczynań Odrodzeniowych. Prof. Iwo Jaworski miał prelekcję p.t. „Etyka a polityka". Całość uzupełniły recytacje p. Wierzbickiej, Arcimowicza i Bujnickiego. Tegoż dnia otwarto nowy lokal „Odrodzenia", w murach Uniwersytetu.—*„Instaurare Omnia in Christo"*—oto zadanie, jakie sobie stawia „Odrodzenie". Z metod pracy zasługuje na podkreślenie recytowanie Mszy św., t. j. odmawianie przez wszystkich obecnych na Mszy ministrantury, Gloria i Credo. Zwyczaj ten, w Wilnie dopiero przez „Odrodzenie" w roku zeszłym zapoczątkowany, zbliżając świeckich do modlitwy oficjalnej Kościoła i przyczyniając się do udziału bezpośredniego wiernych w Ofierze Mszy św., godnymby był naśladowania np. na Mszach uczniowskich. Jest to jeszcze jedna próba torowania dróg przyszłej, prawdziwie katolickiej inteligencji. — *X. M. S.*

VI-ty Zjazd delegatów Związku akademickich Sodalicyj Marjańskich. — D. 1—3 listopada r. b. odbył się w Wilnie VI-ty Zjazd delegatów Związku akademickich Sodalicyj Marjańskich. Poza uroczystą Mszą św., w Bazylice dnia 1 listopada i Mszą św. w Ostrej Bramie d. 3 listopada, delegaci odbyli trzy ogólne zebrania, na których wysłuchano referatów i obradowano nad sprawami, dotyczącemi Sodalicji akademickiej. Owocem prac Zjazdu jest uchwalenie nowego Statutu, obiór stałej siedziby Związku w Krakowie oraz szereg rezolucyj, mających służyć, jako dyrektywy wytyczne dla prac poszczególnych ośrodków.

Liga Katolicka par. śś. Filipa i Jakóba w Wilnie. — D. 28 października r. b. odbyło się w sali Związku Artystów Filmowych ogólne zebranie członków i sympatyków Ligi Katolickiej parafji śś. Filipa i Jakóba App. w Wilnie. Na zebraniu odczyt wygłosił p. mecenas Mieczysław Engiel na temat: *Potrzeba organizacji.* Śpiewy wykonał chór „Echo" pod kierunkiem p. prof. Kalinowskiego. W końcu zebranie uchwaliło szereg rezolucyj przeciwko akcji wrogiej Kościołowi katolickiemu w Polsce i zagrażającej naszej wierze św. oraz moralności społecznej i indywidualnej.

Rozwój Drukarni Archidiecezjalnej.— W końcu września 1928 r. J. E. Ksiądz Arcybiskup-Metropolita powołał do życia w Wilnie drukarnię. W myśl Założyciela, miała

ona służyć potrzebom archidiecezji naszej i duchowieństwa, a także, wykonywując roboty, zlecone przez różne instytucje i osoby, rozwijać się, by z czasem otrzymywane zyski przeznaczać mogła na rozpowszechnianie tanich wydawnictw katolickich. Mimo konkurencji innych drukarń starszych, pracujących w odpowiedniejszych warunkach, Drukarnia Archidiecezjalna powoli, lecz stale rozwija się i wykazuje już pewne zyski, które narazie muszą być wkładane w sam zakład, gdyż współczesny przemysł graficzny wymaga dużych nakładów, by sprostać nowoczesnym wymaganiom technicznym.—Dotychczas Drukarnia otrzymała z Kurji złotych 37.615 gr. 41, wydała zaś — na maszyny i urządzenie zł. 42.258 gr. 05, (więcej o zł. 5.356 gr. 36). Kapitału obrotowego Drukarnia nie posiadała, a mimo to, zadłużając się sama, nieraz zmuszoną była udzielać kredytu, który dosięgał nieraz do 8 a niekiedy 10 tys. zł. Na dzień 1 listopada 1929 r. Drukarnia wykazuje zysku zł. 4.769 gr. 42. — Należy mieć nadzieję, że przy należytem zrozumieniu cel, nakreślony przez J. E. Księdza Arcybiskupa, Drukarnia będzie mogła osiągnąć. Chodzi tylko o to, żeby ją poparło Duchowieństwo, żeby wszelkie roboty drukarskie w archidiecezji były wykonywane w tej Drukarni, wtedy możemy być pewni jej dalszego rozwoju. — *X. I. O-ski.*

Z życia katolickiego po całym świecie.

Rzym i Włochy. — W Watykanie rozpoczęła się i trwa bez przerwy normalna praca, zawieszana częściowo w czasie feryj letnich. Ojciec święty udziela regularnie audjencyj kardynałom i dostojnikom, zajętym pracami w zarządzie Kościoła. Kongregacje odbywają swe stałe posiedzenia. Urzędy pracują przy pełnej już obsadzie. — Ojciec św. polecił św. Kongr. Kościoła Wschodniego rozpocząć prace przygotowawcze nad Kodeksem Prawa Kanonicznego dla obrządku wschodniego. Kongr. stwarza na ten cel komisję z kard. Sincero na czele. — Rzymski komitet roku jubileuszowego, w związku ze złotym jubileuszem kapłańskim Ojca św. Piusa XI, przystąpił do przygotowań, celem należytego uczczenia właściwej rocznicy święceń kapłańskich Papieża, która przypada na dzień 21 grudnia. W dniu tym Papież zamierza udać się do tego samego kościoła, w którym przed 50 laty odprawił pierwszą Mszę św. — Konferencja Episkopatu ruskiego, która się rozpoczęła dn. 21 października, zakończyła swe prace dn. 28 ub. m., poczem tegoż dnia odbyło się uroczyste poświęcenie kamienia węgielnego pod nowe kolegjum ruskie. Dnia 29 października Biskupi ruscy, alumni kolegjum ruskiego oraz ich przełożeni zostali przyjęci na uroczystej audjencji przez Ojca św. Ojciec św. przyjął Biskupów w obecności Kardynała Sincero, sekretarza św. Kongregacji dla Kościoła Wschodniego. Przemówienie powitalne w imieniu Episkopatu ruskiego wygłosił po łacinie Metropolita Szeptycki, streszczając przebieg obrad konferencji i uchwał, potem wyraził w imieniu kleru i ludu hołd Ojcu św. i zapewnienie wierności Kościołowi i jego Najwyższemu Pasterzowi. Ojciec św. w odpowiedzi na przemówienie Ks. Metropolity wyraził swą radość żywą i wdzięczność za adres hołdowniczy kleru i ludu ruskiego. Ojciec św. ma nadzieję, iż nadejdą lepsze czasy dla Kościoła wschodniego. W tej myśli Ojciec św. udzielił biskupom i ich wiernym apostolskiego błogosławieństwa.—Ks. Walsh pisze, że nie może być mowy o nawiązaniu stosunków pomiędzy Stol. Ap. a Sowietami, dopóki trwa taki jak dotąd stan rzeczy.— Sekretarz Ligi Narodów, sir Eryk Drummond, był przyjęty przez Ojca świętego na audjencji, która trwała 40 minut. Jak wiadomo, sir Drummond należy do rodziny, która mimo prześladowań, wytrwała przy wierze katolickiej.

Francja. — Niedawno odbył się w Paryżu kongres dobrej prasy, na który przybyło 330 delegatów. Uczestnicy kongresu zastanawiali się przedewszystkiem nad sposobami szybkiego rozpowszechniania w wielkiej liczbie najrozmaitszych publikacyj instytutu wydawniczego „Maison de la bonne presse„ („Dom dobrej prasy“),

począwszy od dzienników, a skończywszy na powieściach i kalendarzach. Przedłożone kongresowi cyfry wykazały, jak wiele zdziałano w zakresie propagandy wśród warstw robotniczych i włościańskich dzięki wytrwałości i metodzie. — W okresie od 5-go do 8-go listopada r. b. odbył się w Paryżu drugi katolicki kongres filmowy, który zajmował się problemem młodzieży, filmami naukowemi i kwestją walki z filmami demoralizującemi. W obradach kongresu brali oficjalny udział przedstawiciele rządu francuskiego. — W *Correspondance Hebdomadaire de la F. N. C.* z dnia 19. X. r. b. generał Castelnau, prezes Federacji Narod. Chrześc., umieścił artykuł, w którym, przypomniawszy słowa Ojca świętego, Piusa XI, że Akcja katolicka „broni podstaw dobrobytu i szczęścia narodów, to jest nienaruszalności obyczajów, czystości życia domowego, zgody i pojednania klas społecznych“, zaznacza, że Federacja na ostatniem swojem zebraniu ogólnem wzięła za cel swej działalności najbliższej i kampanij katolickiej dwa problemy, które z pewnością na długo skupią na sobie jej uwagę i wysiłki. Problemami temi są: rodzina i szkoła.

Belgja. — W Belgji odbył się ostatnio szereg katolickich kongresów prasowych. Skonstatowano na nich, że bezstroska katolików i ich przychylność dla neutralnej albo wrogiej prasy ponoszą winę, iż stosunek sił prasy katolickiej, która miałaby wszelkie dane po temu, by być pierwszą i najsilniejszą w kraju, i prasy wrogiego obozu wyraża się cyframi jeden do czterech. Wobec tego czynniki miarodajne muszą budzić w katolikach zrozumienie ważności pism katolickich, prasa bowiem jest siłą, która rozstrzyga o losie kraju.

Niemcy. — Ogólny związek katolickich gmin kościelnych Berlina zainicjował intensywną budowę kościołów i kaplic w Berlinie. W zachodniej części stolicy Rzeszy niemieckiej stawiane są wyłącznie tak zwane budowle oszczędnościowe; zakupywane są wielkie sale po garażach albo restauracjach i przerabiane na kaplice. Natomiast we wschodnich i północnych robotniczych dzielnicach Berlina władze duchowne rozmyślnie unikają stawiania skromnych kaplic, a budują przedewszystkiem kościoły, celem wyraźnego odróżnienia domów Bożych od szarego codziennego otoczenia. W razie braku środków, sporządzane są całe plany, ale roboty budowlane prowadzi się tylko częściowo. — Staraniem katolickich stowarzyszeń akademickich na uniwersytecie w Monachjum zorganizowany został w dn. 1—3 listopada r. b. cykl odczytów publicznych na temat stosunku religji do prawa.

Austrja. — Nowomianowany austrjacki minister opieki społecznej, ks. dr. Teodor Innitzer, profesor Uniwersytetu Wiedeńskiego, urodził się dn. 15 grudnia 1875 roku w miejscowości Weipert w Czechach. W roku 1902 został w Wiedniu wyświęcony na kapłana. Pierwotnie pracował w duszpasterstwie, poczem w roku 1913 objął katedrę egzegezy Nowego Testamentu na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Wiedeńskiego. W ubiegłym roku akademickim był rektorem tego Uniwersytetu. — Agitacja za występowaniem z Kościoła w Austrji obecnie odnosi odwrotny skutek: liczba powracających do Kościoła i wzrost liczebny katolików stale się powiększa znacznie.

Węgry. — Według danych „*Katolickiego Almanachu Węgierskiego*“, jest na Węgrzech 2.839 katolickich szkół, pozostających pod zarządem Biskupów. Pobiera w nich naukę 289.272 uczniów. Istnieją, oprócz tego, 42 gimnazja katolickie, pozostające pod kierownictwem zakonów i kongregacyj, oraz 42 seminarja nauczycielskie, stanowiące połowę ogólnej liczby istniejących w państwie.

Holandja. — W Utrechcie katolicki związek oficerów holenderskich obchodził niedawno dziesięciolecie swego istnienia. Posiada on 17 grup lokalnych i przeszło 600 członków. Zadaniem członków jest troska o rozwój życia religijnego wśród oficerów katolickich. — W Holandji idea misyjna wyzyskiwana jest obecnie, jako środek odrodzenia i wzmożenia życia religijnego. Niedawno np. w centrum okręgu

węglowego Heerlen odbył się na wielką skalę zakrojony „tydzień misyjny” dla ludu katolickiego, w czasie którego 75 misjonarzy wygłosiło kazania i odczyty. Wielki pochód z 30 grup, urządzony wspólnie przez 50 parafij, zobrazował rozwój Chrześcijaństwa od pierwszych wieków aż do chwili obecnej. Ojcowie Franciszkanie urządzili wystawę misyjną.

Anglja. — Dn. 8-15 września rb. w Londynie obradował dziewiąty narodowy kongres katolików angielskich. Wzięło w nim udział 6 arcybiskupów, 20 biskupów, 6 opatów oraz wszystkie organizacje katolickie. Kardynał Bourne przemawiał w największej londyńskiej sali zebrań „Albert Hall“ wobec 8.000 delegatów z całej Anglji. Wspaniałym dowodem żywotności katolicyzmu angielskiego były uroczystości w związku z obchodem jubileuszu swobód katolickich w Liverpoolu, gdzie pontyfikalnej Mszy św. w Thingwall Park wysłuchało 400.000 ludzi. Niektóre miasta przysłały do Liverpoolu na tę uroczystość po 20.000 osób; z Dublina przybyły trzy statki z katolikami. Przed nabożeństwem liczono się z udziałem 200.000 osób, tymczasem liczba wiernych była dwa razy większa.—Podczas brytyjskiego kongresu katolickiego miss O' Farell w imieniu katolickiego związku aktorów wysunęła projekt założenia katolickiego teatru, którego istnienie jest bezwarunkowo konieczne, w celu wprowadzenia na scenę sztuk teatralnych o moralnie zdrowej treści. — Św. Kongregacja Obrzędów ukończyła już niemal całkowicie proces beatyfikacyjny 224 męczenników angielskich, którzy ponieśli śmierć za wiarę w latach 1594—1679. Po całkowitem ukończeniu procesu przez Kongregację wyda swoją decyzję Papież, co spodziewane jest w początkach listopada. Uroczystości beatyfikacyjne mają odbyć się w bazylice św. Piotra 21 grudnia r. b., t. j. w dzień jubileuszu kapłańskiego Ojca św.

Stany Zjednoczone Am. Płn. — W Nowym Yorku rozpoczęła się działalność Rady Międzynarodowej, zwanej „Interdenominational Church Council“, która ma na celu utworzenie wspólnego frontu wszystkich wyznań religijnych, istniejących w Stanach Zjednoczonych Am. Płn.. w sprawie zaprowadzenia obowiązkowej nauki religji w publicznych szkołach w Stanach Zjednoczonych. Zasadą ma być, by dziecko uczyło się w szkole nauki religji, do której należą jego rodzice. — Delegat Apostolski w Stanach Zjednoczonych podał do wiadomości, że została utworzona komisja biskupia pod przewodnictwem kardynała Hayes'a, Arcybiskupa Nowego Yorku, która dokonała wyboru i nominacji księży na kapelanów wojsk lądowych i morskich Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Z życia katolickiego w kraju.

Archid. gniezn. i poznań. — Najuroczyściej i z wielką okazałością obchodzono święto Chrystusa-Króla w Wielkopolsce. W Poznaniu i Bydgoszczy. poza nabożeństwami, odbyły się pochody, akademje, zebrania i wiece, które uchwaliły szereg rezolucyj, pobudzających ludność do obrony ideałów katolickich.

Archid. krakowska. — Koła misyjne akademiczek i akademików Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie urządziły w dniach od 1-go do 3-go bm. zjazd delegatów akademickich Kół misyjnych w Polsce. Na zjazd przybył znaczny zastęp przedstawicieli Kół misyjnych akademickich.

Archid. warszawska. — Od 4 do 9 listopada odbywał się w Warszawie kurs duszpasterski, którego głównym tematem było duszpasterstwo w wielkich miastach. Na kurs przybyło około 300 uczestników przeważniej z archid. warszawskiej — W Warszawie odbyło się w tych dniach doroczne zwyczajne walne zebranie Katol. Stowarz. Młodzieży Akademickiej „Juventus Christiana”. Do Stow. należy obecnie 171 członków w 12 kołach. W ciągu roku odbyło się ogółem 345 zebrań tygodniowych kół, na których czytano i komentowano Ewangielję i odczytywano referaty z dziedziny religijnej, moralnej i społecznej. — 5 listopada rb. obradowała w Warszawie, pod przewodnictwem J. Em. Ks. Kardynała Kakowskiego, Arcybiskupa-Metropolity Warszaw

skiego, Komisja Prawna Episkopatu Polski, w skład której wchodzą Księża Arcybiskupi-Metropolici. — Dnia 6-go bm., o godz. 3-ej po południu, J. Em. Ks. Kardynał Kakowski, Arcybiskup-Metropolita Warszawski, w obecności IIEE. Księży Biskupów Galla i Kubickiego, oraz licznego duchowieństwa, przybyłego na kurs duspasterski, i świeckich, dokonał poświęcenia nowowzniesionego domu księży emerytów przy kościele Matki Boskiej Loretańskiej na Pradze. Dom narazie posiada 12 mieszkań po dwa pokoje z wszelkiemi możliwemi wygodami. Budowa domu trwała trzy lata. Dom ten powstał ze składek księży. — Dnia 18—19 listopada odbędzie się w Warszawie kongres Stow. Kat. Młodzieży „Odrodzenie".

Diecezja włocławska. — Niezwykle uroczyście obchodził Włocławek w niedzielę dn. 27 ub. m. 50-letni jubileusz Ojca św. Całe miasto, wszystkie warstwy społeczne wzięły udział w święcie ku czci Ojca Chrześcijaństwa. Magistrat wezwał obywateli miasta do „najwydatniejszego udziału w uroczystościach przez upiększenie okien, balkonów i wystaw sklepowych zielenią, obrazami, dywanami oraz flagami papieskiemi". W sobotę wieczorem dn. 26 października rb. całe miasto miało świąteczny wygląd, rzęsiście iluminowane. W niedzielę odbyły się uroczyste nabożeństwa, a po nich — akademja i zebrania.

Diecezja łódzka—Ukazał się w Łodzi *Pamiętnik diecezjalnego Kongresu Eucharystycznego w Łodzi*, wydany przez ks. prał. Wł. Jasińskiego, generalnego sekretarza tego kongresu. Zawiera on przebieg prac przygotowawczych, przebieg prac kongresowych:opis nabożeństw, odprawianych w świątyniach łódzkich, dosłowny tekst wygłoszonych na nich kazań, oraz przebieg posiedzeń plenarnych i sekcyjnych kongresu, wraz z wygłoszonemi tam referatami. Jest to wielce wartościowy materjał, ujmuje bowiem stosunek życia ludzkiego w świetle Eucharystji. *Pamiętnik* stanowi tom o 312 stronicach druku i kosztuje 12 zł.—W Łodzi w ciągu lata przy Wyższem Seminarjum Duchownem zostało wybudowane seminarjum mniejsze. Nowy gmach będzie kompletnie urządzony dopiero w ciągu bieżącego roku szkolnego i od września przyszłego roku oddany do użytku. Znajdzie w nim pomieszczenie około 50 chłopców. — W drugiej połowie listopada r.b. odbędzie się w Łodzi kurs Akcji Katolickiej w dwuch terminach, by dać możność wszystkim księżom wzięcia udziału w kursie.—Dn. 5—6.X. r.b. odbył się w Łodzi zjazd diecezjalny III Zakonu św. Franciszka. Przybyło około 15.000 członków. Zrana w niedzielę odbyła się Msza św. Pontyfikalna z Komunją Generalną. Po południu na sali OO. Salezjanów odbyło się zebranie. Pierwszy referat z przezroczami na temat: *św. Franciszek z Asyżu*, wygłosiła b. posłanka Ładzina, a następny ks. dr. A. Roszkowski na temat: *Tercjarze a praca społeczna*. Po referatach i powziętych rezolucjach odbyła się wspólna adoracja Najśw. Sakramentu w kaplicy OO. Salezjanów, konferencja i poświęcenie Najśw. Sercu Jezusowemu III Zakonu diecezji łódzkiej. Na zakończenie przemówił J. E. Ks. Biskup Dr. Tymieniecki, zachęcając wszystkich uczestników do „apostolstwa świeckich".

Od Administracji.

Prosimy regulować zaległości za rok 1928 i 1929 i nadsyłać prenumeratę na rok 1930. Do tego numeru załączamy przekazy P. K. O. Nr. 80.833.

Drukowane za zezwoleniem Ordynarjatu Arcybiskupiego.

Redaktor i Wydawca

Ks. LEON ŻEBROWSKI

Kan. Kapit. Metrop.